

Šumarska enciklopedija (1959–63., 1980–87) i njene osobitosti

Vlatka Godinić Mikulčić

Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb
vlatka.godinic.mikulcic@lzmk.hr

SAŽETAK: Šume su značajni čuvar prirodnih uvjeta života, izvor gospodarske vrijednosti i sirovina za drvenu industriju i mnoge druge industrijske grane. Šumarstvo je složena djelatnost koja sadržava biološku, ekološku, tehničku i ekonomsku komponentu pa se enciklopedijska obradba toga područja nameće kao imperativ. Iako je malen broj zemalja koje su pristupile izdavanju posebne šumarske enciklopedije, obiman rad Leksikografskoga zavoda (isprva Leksikografski zavod FNRJ, od 1991. Leksikografski zavod Miroslav Krleža) vrlo je brzo nakon osnutka obuhvatio šumarstvo i izdao izvorno koncipiranu *Šumarsku enciklopediju* (1–2. sv. u 1. izd. 1959–63. te 1–3. sv. u 2. izd. 1980–87; glavni urednici Aleksandar Ugrenović i Zvonimir Potočić), koja se može svrstati među enciklopedičke rijetkosti.

Metodologija rada obuhvaćala je u prvome redu (1) pronalaženje, selektiranje i organiziranje znanstvenih informacija iz primarnih izvora. Služba arhiva Općega odjela Zavoda obavlja poslove čuvanja arhivskoga gradiva i potrebno gradivo o *Šumarskoj enciklopediji* bilo je dostupno, opsežno i vrlo raznoliko. U ovome je radu pokazano da pohranjeni zapisi o nastanku *Šumarske enciklopedije* predstavljaju brižljivo zabilježena svjedočanstva u obliku korespondencija, bilješki sa sastanaka, sačuvanih originalnih članaka itd. Metodologija je dalje uključivala (2) analizu arhivskog gradiva, proučavanje i analizu oba izdanja *Šumarske enciklopedije*, ali i znanstvenih radova iz drugih izvora, napose znanstvenih časopisa.

Vodeći računa o cilju rada, koji je u ovome radu bio dvojak, u rezultatima se donosi osvrt na urednike struka i autore članaka te ilustracija u *Šumarskoj enciklopediji* (1), a potom se analizira i valorizira sadržaj i struktura oba izdanja *Šumarske enciklopedije* (2). Rezultati analize pokazuju da je prvo izdanje *Šumarske enciklopedije* odgovaralo svojim sadržajem trenutku u kojemu je stvorena, tadašnjim potrebama šumarske i drvnoindustrijske tehnologije i stručnih kadrova. U sljedeća dva desetljeća postignut je neočekivano velik napredak u nizu stručnih disciplina koje ulaze u područje interesa šumarstva i drvne industrije. Drugo izdanje *Šumarske enciklopedije* nastojalo je udovoljiti očekivanjima stručnjaka i javnosti koja su proizlazila iz potreba novoga doba. Trebala je poslužiti kao udžbenik i kao priručnik. Time je čitatelj dobio cjelovitu i preglednu sliku pojedinih zaokruženih sadržaja. *Šumarska enciklopedija*, koja je izišla u izdanju Leksikografskoga zavoda, uspjela je sažeto prikazati fundamentalna saznanja o šumarstvu svima zainteresiranima, olakšavajući donošenje stručnih odluka pri rješavanju šumarske teorijske i praktične problematike.

Ključne riječi: *Šumarska enciklopedija*; šumarstvo; drvnoindustrijska tehnologija; arhiv; leksikografija; enciklopedija; enciklopedijski članak; Leksikografski zavod Miroslav Krleža

1. Uvod

U Hrvatskoj je bilo pokušaja da se šumarstvo kao cjelina prikaže u posebnim publikacijama, koje su uglavnom bile namijenjene samo stručnjacima: *Priručnik*, prvo hrvatsko djelo koje obrađuje cjelokupno šumarstvo (1841–43), udžbenik za čuvare šuma *Mali šumarski katekizam* Franje Ferdinanda Šporera¹ (1849), *Šumarsko-lovački leksikon* Josipa Ettingera (1898) i *Šumarski priručnik* Josipa Šafara i suradnika (1946). Odmah nakon osnutka Leksikografski zavod² pokreće dojmljiv niz stručnih enciklopedija (Klobučar Srbić 2012, 5–66). Redom pojavljivanja njihovih prvih svezaka to su bile: *Pomorska enciklopedija* (2 izdanja),³ *Medicinska enciklopedija* (2 izdanja, 2 dopunska sveska),⁴ *Otorinolaringologija* (u 2 sveska),⁵ *Muzička enciklopedija* (2 izdanja),⁶ *Šumarska enciklopedija* (2 izdanja),⁷ *Enciklopedija likovnih umjetnosti*,⁸ *Tehnička enciklopedija*,⁹ *Poljoprivredna enciklopedija*,¹⁰ *Enciklopedija fizičke kulture*,¹¹ *Likovna enciklopedija Jugoslavije*,¹² *Filmska enciklopedija*,¹³ *Krležijana*¹⁴ i *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*,¹⁵ *Hrvatska književna enciklopedija*¹⁶ te *Hrvatska tehnička enciklopedija*.¹⁷ Te su enciklopedije bile u cjelini izvorno koncipirane, usustavljene u razvedenosti i preglednosti, metodološki razrađene i dosljedne u prezentaciji građe. *Šumarsku enci-*

¹ Utemeljitelj hrvatskoga znanstvenoga šumarstva i osnivač Hrvatskoga šumarskoga društva.

² Leksikografski zavod FNRJ, danas Leksikografski zavod Miroslav Krleža (LZMK), osnovan je Uredbom Vlade FNRJ od 5. listopada 1950. u Zagrebu, na poticaj Miroslava Krleže, ujedno i prvoga ravnatelja; 1962. godine preimenovan je u Jugoslavenski leksikografski zavod, a odlukom Sabora SR Hrvatske 15. lipnja 1972. osnivačka prava i obveze prenesene su na Hrvatski sabor. Aktom iz 1984. promijenio je ime u Jugoslavenski leksikografski zavod Miroslav Krleža. Uredbom Vlade Republike Hrvatske od 6. veljače 1991. dobio je sadašnje ime i radi kao posebna »ustanova od interesa za Republiku u znanosti i kulturu«.

³ *Pomorska enciklopedija*, I. izd., sv. 1–8, 1954–64; II. izd., sv. 1–8, 1972–89., Zagreb.

⁴ *Medicinska enciklopedija*, I. izd., sv. 1–10, 1957–65; II. izd., sv. 1–6, 2 dop., 1967–86., Zagreb.

⁵ *Otorinolaringologija*, sv. 1–2, 1965–66., Zagreb.

⁶ *Muzička enciklopedija*, I. izd., sv. 1–2, 1958–63; II. izd., sv. 1–3, 1971–77., Zagreb.

⁷ *Šumarska enciklopedija*, I. izd., sv. 1–2, 1959–63; II. izd. sv. 1–3, 1980–87., Zagreb.

⁸ *Enciklopedija likovnih umjetnosti*, sv. 1–4, 1959–66., Zagreb.

⁹ *Tehnička enciklopedija*, sv. 1–13, 1963–97., Zagreb.

¹⁰ *Poljoprivredna enciklopedija*, sv. 1–3, 1967–73., Zagreb.

¹¹ *Enciklopedija fizičke kulture*, sv. 1–2, 1975–77., Zagreb.

¹² *Likovna enciklopedija Jugoslavije*, sv. 1–2, 1984–87., Zagreb.

¹³ *Filmska enciklopedija*, sv. 1–2, 1986–89., Zagreb.

¹⁴ *Krležijana*, sv. 1–2, 1993–99., Zagreb.

¹⁵ *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, sv. 1–2, 1995–96., Zagreb.

¹⁶ *Hrvatska književna enciklopedija*, sv. 1–4, 2010–12., Zagreb.

¹⁷ *Hrvatska tehnička enciklopedija*, sv. 1–2, 2018–22., Zagreb.

klopediju (dalje ŠE), koja je izašla u izdanju Leksikografskoga zavoda (isprva Leksikografski zavod FNRJ, od 1991. Leksikografski zavod Miroslav Krleža), može se svrstati u enciklopedičku rijetkost (Dević 2017, 152) na širem području svjetske enciklopedike.¹⁸

2. Šumarska enciklopedija, I. izdanje (broj svezaka: 2; godina izdanja: 1959–63)

Šumarska enciklopedija (I. izd.) obuhvaća dva sveska (sv. 1: A–Kos, 768 str., 1959; sv. 2: Kos–Žut, 800 str., 1963) s 1347 članaka na ukupno 1560 stranica (Potočić 1980, 505). Na njoj se u Zavodu počelo raditi 1952., naime ubrzo nakon početka rada na *Pomorskoj enciklopediji* (1951).¹⁹ Koncept i opseg pojedinih stručnih područja razradio je urednički odbor, na čelu s akademikom Aleksandrom Ugrenovićem.²⁰ Kako je zadnji svezak ŠE tiskan 1963., po tome je rad na prvome izdanju enciklopedije završen u jedanaest godina. Projekt je početkom 1951.²¹ odobrio Mate Ujević²² i povjerio izradbu te uređivanje *Šumarske enciklopedije* Ugrenoviću na temelju pismenoga izlaganja²³ (ekspozea), koji je Ugrenović prethodno poslao upravi LZMK-a na njihov zahtjev. U tom izlaganju Ugrenović argumentira važnost i potrebu za izdavanjem takva djela: »Ministarstvo šumarstva NR Hrvatske izdalo je godine 1946 i naročiti Priručnik /II sveska/ da bi se unaprijedio stručni rad operative. No ono što nedostaje, to je suvremeni, i jednoj cjelini izneseni, dakle enciklopedijski izrađen i naučno solidno fundirani prikaz šumarske struke i nauke. Takav enciklopedijski prikaz treba da svršenim šumarskim inženjerima olakša proširivanje i produbljivanje njihovog obrazovanja, a svima ostalima, čiji se aktivitet povezuje ili dodiruje s radom oko šume, da omogući njihovo snalaženje.«

¹⁸ Enciklopedička rijetkost na području svjetske enciklopedistike je i *Poljoprivredna enciklopedija* (sv. 1–3, 1967–73), urednik koje je Mladen Josifović.

¹⁹ Podatci iz korespondencije pohranjene u arhivu Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 2414.

²⁰ Hrvatski šumarski stručnjak (Petrinja, 6. IX. 1883 – Zagreb, 18. IX. 1958). Završio je šumarske znanosti (1904) na Šumarskoj akademiji pri Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na istom je fakultetu diplomirao prirodne znanosti 1907., doktoriravši iste godine. Radio je u šumarskoj službi u Osijeku, Slatini i Pakracu (1907–21), bio je redoviti profesor Poljoprivredno-šumarskoga fakulteta u Zagrebu (1921–56). Bio je redoviti član JAZU od 1948. i ravnatelj Instituta za eksperimentalno šumarstvo JAZU (1955–57) te urednik *Šumarskoga lista* (1925–29).

²¹ Dana 5. III. 1951., prema korespondenciji pohranjenoj u arhivu Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 102.

²² Hrvatski leksikograf i publicist, u Leksikografskom zavodu FNRJ bio je zaposlen od 1950. kao zamjenik direktora Krleže. Preuzeo je vođenje organizacijsko-stručnih poslova i postao Krležinom pomoćnikom. Umirovljen je 1965.

²³ Dana 23. II. 1951., prema korespondenciji pohranjenoj u arhivu Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 102.

U to je doba Ugrenović bio profesor Poljoprivredno-šumarskoga fakulteta u Zagrebu (1921–56), redoviti član JAZU od 1948. te ravnatelj Instituta za eksperimentalno šumarstvo JAZU (1955–57). Iza njega je već bila respektabilna karijera i značajan doprinos šumarskoj i drvnotehnološkoj znanosti i struci (Biškup 2000, 118). Dao je golem prilog općoj znanstvenoj i stručnoj publicistici u šumarstvu. Bavio se šumarskom politikom i zakonodavstvom, iskorištavanjem šuma i tehnologijom drveta. Napisao je udžbenike *Iskorišćavanje šuma* (1931), u šest svezaka, *Tehnologija drveta* (1932), *Tehnika trgovine drvetom* (I–II, 1934–35), *Kemijsko iskorišćavanje i konzerviranje drveta* (1947) te *Upotreba drveta i sporednih produkata šume* (1948). O šumarskoj politici i upravi šuma pisao je u knjigama: *Šumarsko-politička osnovica Zakona o šumama* (1923a), *Zakon o šumama – samostalni projekt* (1923b), *Zakoni i propisi o šumama i pilanama* (1930). Objavio je nekoliko godišnjih bibliografija šumarske literature u Jugoslaviji u časopisu *Forstliche Rundschau* (1939., 1940. i 1941). Izradio je *Šumarski terminološki rječnik* (1958) na šest jezika s više od 10 000 termina (rad je ostao u rukopisu). Bio je i suradnik (1904–55) i urednik *Šumarskoga lista* (1925–29).

Inicijator i pokretač *Šumarske enciklopedije*, Ugrenović (čija se biografija nalazi također u ŠE, I. izd., 2. sv., str. 678), bio je prvi glavni urednik, organizator i predsjednik tadašnjega uredničkoga odbora (1953–58) (preminuo 1958, pa je dočekao otisak samo prvih 10 araka prvoga sveska). Velikim osobnim zalaganjem i svojim autoritetom u znanstvenim i stručnim krugovima u zemlji uspio je okupiti više od 150 respektabilnih suradnika (102 su navedena kao suradnici u I. izdanju), izraditi koncepciju edicije, definirati struke i abecedarijske jedinice, tj. ostvariti originalnu koncepciju stručne enciklopedije bez sličnoga inozemnoga uzora (Potočić 1980, 505).

Ugrenović je na početku u eskozeu predvidio 150–160 tiskanih araka (s 30 000 znakova), dakle tri sveska po 50 araka, te zamislio da u izradbi sudjeluje 30–40 znanstvenih skupina, predviđevši za svaku skupinu 2–6 araka. Članovi uredničkoga odbora, koji su sačinjavali Milan Anić, Ivo Horvat, Alfons Kauders, Miljenko Plavšić (tada je član bio i Nikola Neidhardt), na sastanku 1955. uvidjeli su potrebu za dodavanjem, uz dva sveska, još i trećega u I. izdanju,²⁴ što naposljetku nije bilo odobreno zbog poslovnih odluka Zavoda. Ipak, u II. je izdanju *Šumarska enciklopedija* postala trosveščanom,²⁵ kao što je inicijalno i bilo zamišljeno.

Cilj *Šumarske enciklopedije* bio je »suvremeni prikaz šumarske nauke, struke i kod nas i u svijetu«, kako piše Potočić u svom radu *Sudbonosna povezanost sa šumama* (Potočić 1980, 505). Kako je šumarstvo znanost, struka i umijeće gospodarenja i očuvanja šumskih ekosustava za trajnu dobrobit čovjeka, društva, okoliša i

²⁴ Iz arhiva Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 1008.

²⁵ *Šumarska enciklopedija*, II. izd., sv. 1–3, 1980–87., Zagreb.

gospodarstva,²⁶ pojam šumarstva u *Šumarskoj enciklopediji* shvaćen je u širokom opsegu, tako da je obuhvaćena i industrijska preradba drva, promet i potrošnja drva. Članci prikazuju, na enciklopedijski način, 23 znanstvena područja na kojima se temelji šumarstvo i drvena tehnologija kao znanost i kao praksa (Potočić 1980, 505). Glavni urednik Potočić smatra da je *Šumarska enciklopedija* koncipirana tako da posluži i kao udžbenik, ali i »kao priručnik stručnjacima u praksi prilikom rješavanja tekućih dnevnih zadataka« (ibid.). Stručni je sadržaj obrađen tako da pruža uvid u značenje šuma i šumarstva u svjetskim razmjerima. Šumarstvo je znatno unapređovalo od 1950-ih, dobivši čvršću, znanstvenu podlogu. Npr. fitocenologija, nauka o biljnim zajednicama, omogućila je razvoj tipologije šuma. Tipološka klasifikacija šuma dala je okvire za utvrđivanje postojećih ili potencijalnih produktivnih sposobnosti pojedinih šumskih staništa. Time je dobiven sigurniji oslonac za široko područje uzgajanja, njegovanja, zaštite, unapređenja i uređivanja šuma (Potočić 1980, 506). Te novije znanstvene spoznaje, sadržane u *Šumarskoj enciklopediji*, olakšale su donošenje stručnih odluka pri rješavanju šumarske teorijske i praktične problematike. U I. izdanju, tipologija šuma²⁷ obrađena je kao posljednja natuknica na sedam stupaca teksta sa shemom suvremenoga tipološkoga istraživanja šuma. *Šumarska enciklopedija* pružila je informacije o svim osobinama šumskoga gospodarstva i uklapa se svojim stručnim i znanstvenim pristupom u opće težnje javnosti i potrebe stručnih kadrova. Osobe čije su biografije²⁸ bile predviđene za ŠE bile su one koje su u znanstvenom, stručnom ili organizacijskom svojstvu pridonijele struci šumarstvo ili drvena tehnologija, a i svojim su radom stekle određeni ugled, bilo u znanstvenim bilo u stručnim krugovima spomenutih struka.

Tijekom izradbe pojavilo se mnogo poteškoća. Izradba I. sveska trajala je do 1960., a II. je svezak bilo planirano zgotoviti do kraja 1961. Prostor predviđen za članke u I. svesku osjetno je premašen jer je trebao obuhvaćati članke do slova O, a obuhvatio je tek polovicu slova K.²⁹ Među ostalim, bilo je vrlo teško održati potreban kontinuitet u radu zbog smrti glavnoga urednika Ugrenovića, navodi se u Predgovoru I. izdanja.³⁰ Ugrenovića je na dužnosti glavnoga urednika 1958. zamijenio Zvonimir Potočić,³¹ ne samo za I. svezak nego i za II., pa i za drugo izdanje *Šumarske*

²⁶ Podatci preuzeti s mrežne stranice <https://tehnika.lzmk.hr/sumarstvo/> (pristupljeno 10. IX. 2022).

²⁷ Tipologija šuma, *Šumarska enciklopedija*, I. izd., sv. 2, 1959., 788–791, Zagreb.

²⁸ Iz arhiva Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 1787.

²⁹ Iz arhiva Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, dokument br. 1746.

³⁰ *Šumarska enciklopedija*, I. izd., sv. 1, 1959., Zagreb.

³¹ Hrvatski šumarski stručnjak (Fuka kraj Vrbovca, 20. I. 1912 – Zagreb, 31. XII. 1999). Diplomirao je na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Zagrebu (1935). Radio je u šumarskoj operativi i upravi na području Bosne i Hercegovine i Slavonije, potom u Ministarstvu poljoprivrede i šumarstva (1937–51) te na Šumarskom fakultetu u Zagrebu (1958–74). Doktorirao je 1956. Bio je izvanredni profesor od 1962.,

enciklopedije (1980–87). Preuzevši uredništvo, Potočić je tada još bio sveučilišni docent. Na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu od 1949. predavao je planiranje šumarstva, uporabu drva i političku ekonomiju, a ekonomiku šumarstva na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu (1952–61) i Osijeku (1963–80) te na nekoliko visokih ekonomskih škola. Osobito se bavio istraživanjem i primjenom temeljnih političko-ekonomskih teorija na šumarstvo. Napisao je udžbenik *Ekonomika šumske proizvodnje* (1977). Formulirao je zakon vrijednosti u šumarstvu (1958) i druge političko-ekonomske kategorije u šumskoj proizvodnji. Bio je glavni urednik *Šumarskoga lista* (1965–69).

Članovi redakcijskoga (uredničkoga) odbora I. sveska bili su profesori Milan Anić, Ivo Horvat i Miljenko Plavšić te Alfons Kauders, a u II. svesku i Josip Šafar. Većinom su bili zaposlenici zagrebačkih fakulteta ili praktični šumarski stručnjaci. Horvat³² je, tada bivši predstojnik Botaničkoga zavoda (1940–45) na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, izgubivši službu, 1947. postao redoviti profesor i predstojnik Zavoda za botaniku Veterinarskoga fakulteta. Na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu bio je zaposlen, kao profesor i poslije dekan (1958–59), Miljenko (Milenko) Plavšić,³³ koji je predavao predmete Ekonomika šumsko-privrednih organizacija i Ekonomika drvnoindustrijskih poduzeća. Na istome fakultetu radio je docent za dendrologiju i fitocenologiju Milan Anić,³⁴ poslije profesor uzgajanja šuma, šumarske fitocenologije i dendrologije na Šumarskome fakultetu u Zagrebu nastalom podjelom (od 1959) Poljoprivredno-šumarskoga fakulteta na dvije samostalne ustanove (iz poljoprivrednoga se dijela razvio današnji Agronomski fakultet³⁵). Od 1968. redoviti je član JAZU (danas HAZU). Izvršno je poznavao uzgajanje šuma i područje šumske vegetacije te bio vrstan dendrolog, poznavatelj šumskoga drveća i grmlja, uključujući ukrasno drveće i grmlje te rasadničarstvo. Kauders,³⁶ poznat ponajviše zbog uspješnoga pošumljavanja krša, prešao je u praktičnu šumarsku službu pa je

---

a redoviti od 1972. Na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu od 1949. predavao je planiranje šumarstva, uporabu drva i političku ekonomiju, a ekonomiku šumarstva na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu (1952–61) i Osijeku (1963–80) te na nekoliko visokih ekonomskih škola. Bio je glavni urednik *Šumarskoga lista* (1965–69) te prvoga (nakon A. Ugrenovića, 1958) i drugoga izdanja *Šumarske enciklopedije* Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža (1980–87).

³² Podatci preuzeti s mrežne stranice <https://www.sumari.hr/sumari/kart.asp?id=9413> (pristupljeno 10. IX. 2022).

³³ Podatci preuzeti s mrežne stranice <https://www.sumari.hr/sumari/kart.asp?id=10971> (pristupljeno 10. IX. 2022).

³⁴ Podatci preuzeti s mrežne stranice <https://www.sumari.hr/sumari/kart.asp?id=8637> (pristupljeno 10. IX. 2022).

³⁵ Podatci preuzeti s mrežne stranice <https://tehnika.lzmk.hr/agronomski-fakultet-u-zagrebu/> (pristupljeno 10. IX. 2022).

³⁶ Podatci preuzeti s mrežne stranice <https://www.sumari.hr/sumari/kart.asp?id=9672> (pristupljeno 13. IX. 2022).

do 1919. radio u šumarijama u Delnicama i Crikvenici, 1919–21. bio šumarski nadzornik u Ogulinu, 1922–25. direktor Direkcije šuma u Sušaku, zatim voditelj Inspektorata za pošumljavanje krša i goleti u Senju. Bio je voditelj šumarskoga odsjeka Savske banovine (1934–40), potom do umirovljenja 1941. viši savjetnik i inspektor u Ministarstvu šuma i ruda u Beogradu.³⁷ Uvidom u arhivsku građu LZMK,³⁸ Kauders i Anić bili su članovi tzv. biološke grupe u *Šumarskoj enciklopediji* (uz Ivu Pevaleka, Stjepana Horvatića i dr.). Josip Šafar³⁹ radio je u Institutu za šumarska i lovna istraživanja NRH u Zagrebu (od 1950) kao znanstveni savjetnik, do 1969., kad odlazi u mirovinu, ali nastavlja i dalje svoju intenzivnu suradnju sa *Šumarskom enciklopedijom* kao autor, a poslije postaje članom uredničkoga odbora u II. izdanju.

3. *Šumarska enciklopedija*, II. izdanje (broj svezaka: 3, godina izdanja: 1980–87)

Drugo izdanje *Šumarske enciklopedije*, objavljeno dva desetljeća nakon prvoga, tro-sveščana je edicija. Obuhvaća svezak 1: A–Grad, 727 str, 1980; svezak 2: Grad–Pl, 730 str, 1983; te svezak 3: Plj–Žut, 681 str., 1987. Glavni je urednik bio Zvonimir Potočić. Članove uredničkoga odbora sačinjavali su Stjepan Bertović, Pavle Fukarek, Ivo Horvat, Branislav Jovanović, Dušan Klepac, Dušan Oreščanin i Mirko Vidaković.

Bertović⁴⁰ je bio suradnik Ive Horvata u Zavodu za botaniku Veterinarskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i sudjelovao je (do 1952) u svim fitocenološkim istraživanjima, kartiranjima raslinstva i s tim povezanim laboratorijskim poslovima. Izradio je prvi opis raslinstva i njegove zaštite u nacionalnom parku Paklenica te sastavio detaljan plan vegetacijskih istraživanja i kartiranja u nacionalnom parku Plitvička jezera. Radio je u Odjelu za zaštitu prirodnih rijetkosti Konzervatorskoga zavoda NRH u Zagrebu (1950–54), a poslije u Institutu za šumarska i lovna istraživanja NRH u Zagrebu kao voditelj Odsjeka za fitocenologiju (1955–63). Osnovao je 1963. Odsjek za ekologiju i tipologiju šuma unutar Instituta za šumarska istraživanja Šumarskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Od 1980. bio je redoviti profesor na Šu-

³⁷ U popisu urednika u *Šumarskoj enciklopediji* pokraj njegova imena navedeno da je zaposlen kao *direktor šuma u p., Zagreb*.

³⁸ Iz arhiva Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 900–904.

³⁹ Podatci preuzeti s mrežne stranice <https://www.sumari.hr/sumari/kart.asp?id=11506> (pristupljeno 13. IX. 2022).

⁴⁰ Podatci preuzeti s mrežne stranice <https://www.sumari.hr/sumari/kart.asp?id=8793> (pristupljeno 11. IX. 2022).

marškom fakultetu. Bio je suradnik i drugoga urednika ŠE, Fukareka,⁴¹ profesora dendrologije i fitocenologije na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Sarajevu. Fukarek je kao šumarski stručnjak radio u raznim ustanovama u BiH, a od 1949. na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Sarajevu i u Biološkom institutu. Bavio se istraživanjem biologije crnogorice i bjelogorice. Bio je redoviti član Akademije nauka i umjetnosti BiH te dopisni član JAZU. Horvat je također bio član uredničkog odbora I. sveska (v. poglavlje: *Šumarska enciklopedija*, I. izdanje; broj svezaka: 2; godina izdanja 1959–63). Jovanović, profesor dendrologije s fitocenologijom na Odjelu za šumarstvo Šumarskoga fakulteta u Beogradu, osnovao je 1956. i bio upravitelj Arbotetuma Šumarskoga fakulteta u Beogradu do 1984. Klepac⁴² je bio profesor i prvi dekan (1959–60) novoosnovanoga osamostaljenoga Šumarskoga fakulteta u Zagrebu, a izabran je za dekana i drugi put (1973–74). Bio je delegat u Europskoj komisiji za šume FAO (engl. *Food and Agriculture Organization*) i redoviti član HAZU od 1991. Oreščanin⁴³ je od 1957. bio izvanredni, a od 1962. redoviti profesor Šumarskoga fakulteta u Beogradu sve do umirovljenja 1977.

Vidaković je bio sveučilišni profesor dendrologije i genetike s oplemenjivanjem šumskoga drveća na Šumarskom fakultetu u Zagrebu. Bio je predsjednik Hrvatskoga genetičkoga društva (1980). Od 1981. redoviti je član HAZU. Zaslužan je za uvođenje genetike i oplemenjivanja šumskoga drveća na Šumarskom fakultetu u Zagrebu (od 1958), poslije spojene u jedan predmet – Genetika s oplemenjivanjem šumskog drveća. Proučavao je utjecaj gama-zračenja na kromosome kod somatskih stanica obične smreke *Picea abies*. Iz područja sjemenarstva bavio se vegetativnim razmnožavanjem cijepljenjem i reznicama te podizanjem sjemenskih plantaža (Vidaković 1996, 127).

Kao što sam glavni urednik navodi,⁴⁴ prvo izdanje *Šumarske enciklopedije* odgovaralo je svojim sadržajem trenutku u kojemu je stvorena, tadašnjim potrebama šumarstva i drvne tehnologije i stručnih kadrova. U sljedeća dva desetljeća postignut je neočekivano velik napredak u nizu stručnih disciplina koje ulaze u područje interesa šumarstva i drvne tehnologije. Šumarska dendrologija, tehnologija i trgovina drvom proširili su svoj interes na stotinjak novih vrsta, varijeteta i formi. Usvojene su nove spoznaje o ekološko-biološkim i uzgojnim svojstvima šumskoga drveća te o tehnologiji i tehnici njegovanja šuma. Napredak je zapažen i na području zaštite šuma. Potočić navodi kako je i »šumarska genetika stasala u novu, opsežnu znanost«

⁴¹ Podatci preuzeti s mrežne stranice <https://www.sumari.hr/sumari/kart.asp?id=9204> (pristupljeno 13. IX. 2022).

⁴² Podatci preuzeti s mrežne stranice <https://www.sumari.hr/sumari/kart.asp?id=9709> (pristupljeno 13. IX. 2022).

⁴³ Podatci preuzeti s mrežne stranice <https://www.sumari.hr/sumari/leks.asp?id=10701&i=H%8A%8EL3> (pristupljeno 13. IX. 2022).

⁴⁴ *Šumarska enciklopedija*, II. izd., sv. 1, 1980., Zagreb.

(Potočić 1980, 507). Drugo izdanje *Šumarske enciklopedije* nastojalo je udovoljiti očekivanjima stručnjaka i javnosti koja proizlaze iz potreba novoga doba. Trebala je poslužiti i kao udžbenik, i kao priručnik, ali i kao enciklopedijska informacija svima koji žele upoznati zbiljanja u tim strukama.

Obilje novoga sadržaja te neočekivano velik napredak u mnogim stručnim disciplinama iz područja šumarstva i drvne tehnologije zahtijevali su više prostora u enciklopediji. Potreba zaštite čovjekova okoliša zahtijevala je i nove članke (prostorno uređenje, parkovno-pejzažno oblikovanje, vrtina i parkovna arhitektura i dr.) pa postoje posebni članci koji obrađuju krajolik, parkovno-pejzažno oblikovanje, prostorno uređivanje, vrtinu i parkovnu arhitekturu te pojedine važnije parkove. U II. izdanju nalaze se i sadržaji o zaštiti prirode (nacionalni parkovi, šumski i drugi prirodni rezervati, spomenici prirode i prirodnih rijetkosti, memorijalni spomenici, zaštićeno drveće, bilje i životinje i sl.). Uz obrađenu i prikazanu novu tehnologiju i nova saznanja u šumarstvu i drvnjoj tehnologiji, II. izdanje posebnu pažnju posvećuje ekologiji, zaštiti prirode, prirodnih rijetkosti i ljepota. Novi sadržaj, s više od 200 novih članaka, daje II. izdanju posebno obilježje. Potočić navodi kako je taj novi sadržaj obrađen u člancima »Ekologija«,⁴⁵ »Ekosistem«,⁴⁶ »Ekologija bilja«,⁴⁷ »Ekologija šuma«,⁴⁸ »Ekologija životinja«,⁴⁹ pojedinačno su prikazani i opisani nacionalni parkovi (Plitvička jezera,⁵⁰ Mljet,⁵¹ Fruška gora,⁵² Pelister,⁵³ Durmitor⁵⁴ i dr.), opisani su i pojedini šumski i drugi prirodni rezervati (Devčića tavani,⁵⁵ Janj,⁵⁶ Muški bunar,⁵⁷ Kopački rit,⁵⁸ Obedska bara,⁵⁹ Divje jezero⁶⁰ i dr.), prikazani su i prirodni fenomeni kao što su

---

⁴⁵ »Ekologija«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 1, 1980., 469, Zagreb.

⁴⁶ »Ekosistem«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 1, 1980., 477–482, Zagreb.

⁴⁷ »Ekologija bilja«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 1, 1980., 470–471, Zagreb.

⁴⁸ »Ekologija šuma«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 1, 1980., 471–474, Zagreb.

⁴⁹ »Ekologija životinja«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 1, 1980., 474, Zagreb.

⁵⁰ »Plitvička jezera«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 2, 1983., 677–678, Zagreb.

⁵¹ »Mljet«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 2, 1983., 422–423, Zagreb.

⁵² »Fruška gora«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 1, 1980., 585–586, Zagreb.

⁵³ »Pelister«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 2, 1983., 610, Zagreb.

⁵⁴ »Durmitor«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 1, 1980., 451, Zagreb.

⁵⁵ »Devčića tavani«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 1, 1980., 317, Zagreb.

⁵⁶ »Janj«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 2, 1983., 153, Zagreb.

⁵⁷ »Muški bunar«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 2, 1983., 431, Zagreb.

⁵⁸ »Kopački rit«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 2, 1983., 273–274, Zagreb.

⁵⁹ »Obedska bara«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 2, 1983., 517, Zagreb.

⁶⁰ »Divje jezero«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 1, 1980., 320–321, Zagreb.

Đurdevački pijesci,⁶¹ Deliblatska peščara,⁶² Bazaltne ploče,⁶³ Bijele i Samarske stijene⁶⁴ i sl. (Potočić 1980, 507).

U svojem radu »Sudbonosna povezanost sa šumama« Potočić navodi kako II. izdanje ŠE »širi svoj pogled u zaokruženom obliku na cjelokupnu prirodu i životni prostor suvremenog čovjeka, ispunjavajući time osnovnu publicističko-edukativnu dužnost« (Potočić 1980, 508). Tako koncipirana *Šumarska enciklopedija* prošireno je izdanje s bogato likovno opremljenim sadržajem, ilustracijama i kartama u crno-bijeloj tehnici i u boji.

4. Ilustracije u *Šumarskoj enciklopediji*

U tekstu I. izdanja ima približno 2000 ilustracija (fotografija i crteža), od kojih treba posebno istaknuti oko 200 originalnih botaničkih (dendroloških) crteža šumskoga drveća i grmlja. Osim ilustracijama u tekstu, djelo je bogato ilustrirano i priložima (24 stranice u bakrotisku, 11 stranica u boji, 7 geografskih karata i 8 stranica u umjetnom tisku).⁶⁵

Na izradbi ilustracija za ŠE, ali i za druge enciklopedije Zavoda (*Opću i Poljoprivrednu* te *Leksikon J LZ-a*) bio je angažiran Vladimir Buday, specijalizirani crtač posvuda veoma cijenjen i tražen⁶⁶. Buday se 1950. zaposlio kao stručni crtač, najprije u Zavodu za uzgajanje šuma, a zatim u Zavodu za entomologiju.⁶⁷ Kada je 1960. osnovan samostalni Šumarski fakultet, prešao je kao laborant na rad u Zavod (danas Katedra) za zaštitu šuma istoga fakulteta, najviše vremena, truda i znanja uložio u izradu stručnih crteža, naročito iz dendrologije i entomologije. Ilustracije u ŠE predstavljaju najbolja ostvarenja njegove grafičke umjetnosti i znatno su pridonijele visokoj kvaliteti spomenutih edicija. Posebno su vrijedan prilog klijanci autohtonoga šumskoga drveća i grmlja te ukrasnoga drveća i grmlja autohtone dendroflora u

⁶¹ »Đurdevački pijesci«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 1, 1980., 462–464, Zagreb.

⁶² »Deliblatska peščara«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 1, 1980., 299–300, Zagreb.

⁶³ »Bazaltne ploče«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 1, 1980., 74, Zagreb.

⁶⁴ »Bijele i Samarske stijene«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 1, 1980., 85–86, Zagreb.

⁶⁵ Podatci iz korespondencije pohranjene u arhivu Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 2414.

⁶⁶ Pred pripremu za tiskanje II. sv. Budayev rad bio je prijeko potreban pa mu se odobrio i dopust na radnomu mjestu kako bi stigao izvršiti sve obveze prema ŠE. Iz arhiva Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 2229.

⁶⁷ Podatci preuzeti s mrežne stranice <https://www.sumari.hr/sumlist/gootxt.asp?id=197705&s=119&s2=119> (pristupljeno 12. IX. 2022).

Slika 1. Slika *Klijanci* iz članka »Kotiledoni i klijanci«
(*Šumarska enciklopedija*, I. izd., 2. sv., Zagreb, 1963., 1–12).

članku »Kotiledoni i klijanci«⁶⁸ (slika 1). Sjeme stranih vrsta nabavljeno je razmjeno iz svih krajeva svijeta kako bi se dobili klijanci s kotiledonima i prvim listovima za izradbu crteža (Prpić 2006, 2). Prikazana su i opisana 323 klijanca, od kojih 46 crnogorice. Prikazi predstavljaju vrijedan uradak koji omogućuje determinaciju vrste u prvom stadiju razvoja.

Na izradbi ilustracija sudjelovali su još tajnik redakcije koji je ujedno bio redaktor za ilustracije Filip Juras,⁶⁹ posebno na geografskim kartama i bakrotiscima, te vanjski stručnjaci. Postoje zapisi⁷⁰ da je Žarko Miletić, hrvatski šumarski stručnjak i stručnjak za uređivanje šuma izradio skice za crteže u člancima »Prašuma« (sl. I),⁷¹ »Prebor-

⁶⁸ »Kotiledoni i klijanci«, *Šumarska enciklopedija*, I. izd., 2. sv. Zagreb, 1963., 1–12.

⁶⁹ Prema zapisu 2106 i 2400 iz arhiva Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža.

⁷⁰ Iz arhiva Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 1772.

⁷¹ »Prašuma«, *Šumarska enciklopedija*, 2. sv. Zagreb, 1963., 296–300.

na šuma« (sl. 1 i 2),⁷² »Sastojina« (sl. 1–5)⁷³ i »Trajnost« (sl. 1 i 2).⁷⁴ Završio je Šumarsku akademiju u Zagrebu 1913. i doktorirao 1927. Od 1951. bio je redoviti profesor na Šumarskom fakultetu u Beogradu i dopisni član JAZU. Na izradbi ilustracije⁷⁵ za članak »Papratnjače«⁷⁶ (shema 1) sudjelovao je Zlatko Pavletić, hrvatski botaničar i mikrobiolog, tada izvanredni (od 1964), a poslije i redoviti profesor (1969–81) Prirodoslovno-matematičkoga fakulteta u Zagrebu. Crtež *Topolini štetnici* za članak »Topola«⁷⁷ (slika 2.) izradila je Lea Schmidt, hrvatska entomologinja i zoologinja s Poljoprivredno-šumarskoga fakulteta u Zagrebu. Crtež *Vrste lovačkih pasa*⁷⁸ u članku »Pas«⁷⁹ (slika 2.) izradila je poznata hrvatska umjetnica Greta Turković (Vranić 1996, 131). U II. izdanju *Šumarske enciklopedije* članak »Pas«⁸⁰ nije popraćen crtežom već fotografijom, ali je u članku »Topola«⁸¹ zadržan originalni crtež topolinskih štetnika.

5. Područja i struke u *Šumarskoj enciklopediji*

Ugrenović je smatrao da »šumarska struka ima tri komponente koje enciklopedija treba obuhvatiti: biološku, tehničku i ekonomsku, a koje moraju biti prikazano povezano, na način koji je specifičan za šumarstvo, odnosno za njegove tri komponente«.⁸² Kao glavni urednik, zamislio je ŠE kao kombinaciju priručnika i enciklopedije. Prilikom pripreme dopisa koji je nakon izdanja II. sveska poslao novinarima,⁸³ navodi kako je u ŠE »priručnički zastupljena ona materija koja nije uopće ili nije bila dovoljno obrađena u stručnoj literaturi«. Prema postavljenoj koncepciji, obuhvaćala je materiju šume kao »prirodne pojave i ekonomskog objekta, te nauku o drvnjoj materiji i drvoprerađivačku industriju«. Navodi kako je upravo zbog toga *Šumarska enciklopedija* nužno morala obuhvatiti biološku tehničku i ekonomsku komponentu šumske

⁷² »Preborna šuma«, *Šumarska enciklopedija*, 2. sv. Zagreb, 1963., 300–315.

⁷³ »Sastojina«, *Šumarska enciklopedija*, 2. sv. Zagreb, 1963., 400–404.

⁷⁴ »Trajnost«, *Šumarska enciklopedija*, 2. sv. Zagreb, 1963., 654–656.

⁷⁵ »Papratnjače«, shema 1, *Šumarska enciklopedija*, I. izd. 2. sv. Zagreb, 1963., 209–211.

⁷⁶ Iz arhiva Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 1758.

⁷⁷ »Topola«, *Šumarska enciklopedija*, I. izd., 2. sv. Zagreb, 1963., 648–649.

⁷⁸ Iz arhiva Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 2405.

⁷⁹ »Pas«, *Šumarska enciklopedija*, I. izd., 2. sv. Zagreb, 1963., 216–218.

⁸⁰ »Pas«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. 2. sv. Zagreb, 1983., 689.

⁸¹ »Topola«, *Šumarska enciklopedija*, II. izd. sv. 3, 1987., 499–505, Zagreb.

⁸² Dana 23. II. 1951, prema korespondenciji pohranjenoj u arhivu Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža (*eksponde*).

⁸³ Podatci iz korespondencije pohranjene u arhivu Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 2414.

Slika 2. Slika *Vrste lovačkih pasa* iz članka »Pas« (Šumarska enciklopedija, I. izd., 2. sv., Zagreb 1963., 216–218) (lijevo); Slika *Topolini šetinci* iz članka »Topola« (Šumarska enciklopedija, I. izd., 2. sv., Zagreb 1963., 648–649) (sredina); Slika *Tonovi boje drva nakon površinske obradbe raznim vrstama močila* u članku »Stolarstvo« (Šumarska enciklopedija, I. izd., 2. sv., Zagreb 1963., 774–788) (desno).

proizvodnje, tehnološku komponentu drvoprerađivačke industrije i opći uvid u ekonomiku drva kao sirovine i kao finalnih proizvoda iz drva.

Oskar Piškorić, koji je u doba izlaženja *Šumarske enciklopedije* bio profesor Šumarske škole u Splitu, u osvrtu na Bilten 9/10 JLZ-a⁸⁴ konstatira da ŠE nije samo šumarska enciklopedija, nego i za drvoprerađivačku djelatnost jer obuhvaća i područje mehaničke preradbe i uporabe drva te kemijske preradbe drva, i to ne samo općenito već i detaljnije (Piškorić 1976, 549). Tako navodi da je primjerice stolarstvo⁸⁵ obrađeno na 26,5 stupaca teksta s crtežima uz posebnu stranicu u boji sa slikom »Tonovi boje drva nakon površinske obradbe raznim vrstama močila« (slika 2), proizvodnja sanduka obrađena je na sedam stupaca i dr. (Piškorić 1976, 549). Ističe kako je u ŠE obrađeno i lovstvo, i to s jedinicama divljač, glodavci, lov, lovstvo i pas (Piškorić 1976, 549).

Potočić navodi kako se »šumarska nauka ubraja u primijenjene nauke« (Potočić 1980, 506). Njezin predmet proučavanja su šume, a šume rastu na raznovrsnim

⁸⁴ JLZ je svoj dvadesetpetogodišnji rad prikazao u »Svečanom broju« BILTENA (br. 9/10). Bilten je namijenjen internom informiranju radnika Zavoda. JLZ iskoristio je svoju 25-obljetnicu da i širu javnost upozna s PET^STOLJETNOM TRADICIJOM HRVATSKIH ENCIKLOPEDIJSKO-LEKSIKOGRAFSKIH IZDANJA. U tu svrhu JLZ uredio je u siječnju o. g. u Umjetničkom paviljonu (u Zagrebu) izložbu pod naslovom »PET STOLJEĆA ENCIKLOPEDIJE NA TLU JUGOSLAVIJE«.

⁸⁵ »Stolarstvo«, Šumarska enciklopedija, I. izd., sv. 2, Zagreb, 1959., 774–788.

tlima i u različitim klimatskim uvjetima i sastavljene su od velikoga broja vrsta drveća. Glavni urednik Potočić smatra da se »šumarska nauka temelji na osnovnim naukama kao što su biologija, fiziologija, klimatologija s meteorologijom i geologija s petrografijom. Na ove osnovne nauke nadovezuju se dalje pedologija, botanika i dendrologija. Zaštita šuma pak pretpostavlja poznavanje entomologije, filopatologije i ekologije uopće« (Potočić 1980, 506). Ta širina obrađenih znanosti jedna je od značajki *Šumarske enciklopedije*. Osim građana, biologa, botaničara i učenika, širok krug stručnjaka raznih profesija i profila upućenih na drvo kao sirovinu ili pomoćni materijal može naći potrebna znanstvena objašnjenja sabrana i pregledno obrađena na stranicama *Šumarske enciklopedije*.

U začetcima *Šumarske enciklopedije*, točnije, 17. XI. 1951., suradnicima su poslane Upute za suradnike (*Instrukcije*).⁸⁶ Prema tome zapisu, predviđena raspodjela područja i njihov opseg bili su: biologija (29,6%), tehnologija (25,8%), tehnika (14,6%), ekonomija (14,2%) te opća područja (12,5%) (slika 3.). Koncept i opseg pojedinih stručnih područja razradio je urednički odbor na čelu s akademikom Ugrenovićem, predviđevši da bi svako od pet područja (*oblasti*) sadržavalo redom četrnaest, dvanaest, šest, sedam i osam podpodručja (*grupe materije*) (slika 3.). Abecedariji su prihvaćeni sredinom 1952.⁸⁷

Redoslijed je jedinica u enciklopediji abecedni. Na kraju drugoga sveska nalazi se Kazalo.⁸⁸ Sastoji se od dvaju dijelova. Prvi dio, *Struktura naučnih područja*, služi za pronalaženje naslova pod kojima su uvršteni pojedini članci (natuknice) u enciklopediju. Radi lakšega snalaženja članci su u ovom dijelu Kazala razvrstani u znanstvena područja (slika 4.). Razvrstavanje služi ujedno i kao informacija o sadržaju pojedinoga znanstvenoga područja. Naslovi nekih članaka uvršteni su u više područja jer je to zahtijevao njihov sadržaj. U ovome dijelu Kazala nisu navedeni naslovi biografija kao ni članaka koji prikazuju neke vrste drveća i sl.; oni se mogu naći u drugom dijelu Kazala. Po svojim osobinama, *Struktura naučnih područja* predstavlja svojevrstu rudimentarnu *Propaediју* (Goetz 2007, 5), poznatu iz *Encyclopaedije Britannice*,⁸⁹ te je jedan od rijetkih primjera primjene principa konceptualne leksikografije u hrvatskoj enciklopedistici.

Na kraju 2. sveska (3. sveska u II. izdanju), u drugome dijelu Kazala nalazi se *Stvarno kazalo* (slika 4.). Ovo kazalo, s okruglo 4700 naziva u I. izdanju, obuhvaća sve članke enciklopedije poredane abecednim redom (Piškorić 1976, 549). Osim naslova

⁸⁶ Iz arhiva Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 102.

⁸⁷ Iz arhiva Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 174.

⁸⁸ Kazalo, *Šumarska enciklopedija*, 2. sv. Zagreb, 1963., 792–800.

⁸⁹ *Propaedia* je jednosveščana, s ljestvičnim pregledom općega znanja, detaljnijim člancima i širim predmetnim kontekstom traženoga pojma.

članaka, Kazalo obuhvaća i latinske nazive pojmova, otisnute kurzivom, uvrštene u Kazalo u slučajevima kad se razlikuju od naslova članka. Kazalo je toliko detaljno, osobito u II. izdanju, da se npr. uz osnovni naziv biljke navode i sinonimi. Tako hrast kitnjak možemo naći i pod nazivima »beljik, hrast brdnjak, gorun, građen, črepi-njak«, a kuriku (rod *Evonimus* L.) i pod nazivima »popova kapica, biskupska kapica, trdoleska, vretenika« itd. (Piškorić 1976, 549).

Šumarska enciklopedija prvotno si je stavila u zadatak unaprijediti pitanje šumarske terminologije (Ugrenović 1954, 541). Na svojem je kraju *Šumarska enciklopedija* u I. izdanju trebala je donijeti šumarsku terminologiju (rječnik) na nekoliko jezika koji bi zajedno s kazalom bio objavljen na ukupno 250 stranica⁹⁰ u II. svesku (Ugrenović 1954, 541). Međutim, zbog nedostatka prostora, terminološki rječnik nije realiziran.

6. Zaključak

Enciklopedije se, kao pouzdani izvori znanja koje izrađuju stručnjaci predmetnoga područja i leksikografi, među drugim karakteristikama, diče i svojom pouzdanosti, točnošću i preciznošću. Zadatak je *Šumarske enciklopedije* bio pružiti stručnjacima i ostaloj javnosti temeljne spoznaje o prirodnim i gospodarskim osnovama šumarstva i drvne tehnologije. *Šumarska enciklopedija* usustavljen je prikaz suvremenoga, a sažetoga fundamentalnoga saznanja o šumarstvu (uključujući i botaniku, klimatologiju, ekologiju, fitocenologiju, dendrologiju i dr.). Stručna i ostala javnost prihvatila je *Šumarsku enciklopediju* tako da cjelokupna naklada nije mogla podmiriti potražnju jer je jedan dio završio u posjedu brojnih ljubitelja prirode, šuma i planina. O prihvatanju *Šumarske enciklopedije* najbolje govori činjenica da je naklada od 6000 primjeraka (po svesku)⁹¹ ubrzo rasprodana (Piškorić 1976, 548). Potražnja za njom je i dalje trajala te je u 1963. bila predviđena naklada od 18 000 primjeraka,⁹² potaknuvši pripremu II. izdanja. *Šumarsku enciklopediju* rabili su i srednjoškolci kao literaturu, pa postoji zapis iz 1962. o narudžbi⁹³ 100 posebnih otisaka pojedinih araka u nastavne svrhe (II. arka, II. dijela, o kršu) koju je naručila⁹⁴ poznata Srednja šumarska škola za krš u Splitu (Prelesnik i Schreiber 1999, 593). *Šumarska enciklopedija* stručnjacima je sažeto prikazala fundamentalna saznanja o šumarstvu i drvnoj tehnologiji, ali je poslužila i svima koji su željeli biti upoznati s tim strukama.

⁹⁰ Iz arhiva Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 1008.

⁹¹ Iz arhiva Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 2414.

⁹² Iz arhiva Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 2292.

⁹³ Iz arhiva Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, zapis 2233 i 2300.

⁹⁴ Ravnatelj je tada bio Oskar Piškorić. Škola je utemeljena 1948., a zatvorena 1964.

LITERATURA

- Biškup, Josip (ur). 2000. *Hrvatski šumarski životopisni leksikon*. V. Š–Ž (dodatak A–Z). Zagreb: Tutiz leksika d.o.o., 118.
- Dević, Ivana. 2017. »Razvoj ontologije iz enciklopedički organiziranoga znanja«, Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu.
- Ettinger, Josip. 1898. *Šumarsko-lovački leksikon*. Zagreb: nakladom kr. sveučilišne knjižare Franje Suppana, 1–438.
- Goetz, Philip Whitehead. 2007. »The New Encyclopædia Britannica«. U: *Encyclopædia Britannica: Propædia*, 15. izd., Encyclopædia Britannica, 5–8.
- Klobučar Srbić, Iva. 2012. »Bibliografija izdanja Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža (1950–2013)«. *Studia lexicographica*, 10/11 (1/2), 5–66.
- Piškorić, Oskar. 1976. »25-Obljetnica Jugoslavenskog leksikografskog zavoda – izdavača Šumarske enciklopedije«. *Šumarski list*, 11–12, 548–551.
- Potočić, Zvonimir. 1980. »Sudbonosna povezanost sa šumama«. *Šumarski list*, 11–12, 505.
- Prelesnik, Heliodor, Porin Schreiber. 1999. »50. obljetnica utemeljenja Srednje šumarske škole u Splitu«. *Šumarski list*, 11–12, 593.
- Prpić, Branimir. 2006. »U povodu stogodišnjice rođenja akademika Milana Anića (1906–2006)«. *Glasnik za šumske pokuse*, 5 (1–5), 1–736.
- Šafar, Josip (ur). 1946. *Šumarski priručnik*. Zagreb: Poljoprivredni nakladni zavod, 1–1582.
- Šporer, Franz. 1841–1843. *Das Forstwesen oder vollständiges Forstlehrbuch für das Militär - Grenz - Forstpersonale*. I–III. Zagreb: Agram, 1–563.
- Šporer, Franz. 1849. *Mali šumarski katekizam ili razgled svega onoga, što Svaki komu je k potpunom ispunjenju dužnosti svoga zvanja stalo neobhodno znati mora*. Karlovac: tiskarna Ivana Nep. Prettnera, 1–45.
- Ugrenović, Aleksandar. 1923a. *Šumarsko-politička osnovica Zakona o šumama*. Ljubljana: Učiteljska tiskara u Ljubljani. 1–104.
- Ugrenović, Aleksandar. 1923b. *Zakon o šumama – Samostalni projekt*. Ljubljana. 1–54.
- Ugrenović, Aleksandar. 1931. *Iskorišćavanje šuma*. Zagreb: Tisak Nadbiskupske tiskare. 1–225.
- Ugrenović, Aleksandar. 1932. *Tehnologija drveta*. Zagreb: Tisak Nadbiskupske tiskare.
- Ugrenović, Aleksandar. 1934–35. *Tehnika trgovine drvetom*. Zagreb: Tisak Nadbiskupske tiskare.
- Ugrenović, Aleksandar. 1939. *Tehnika trgovine drvetom*. Zagreb: Tisak Nadbiskupske tiskare.
- Ugrenović, Aleksandar. 1940. »Jahresberiht über forstliche Literatur Jugoslawiens im Jahre 1940«, *Tharandt*, 13 (2), 124–131.
- Ugrenović, Aleksandar. 1947. »Kemijsko iskorišćivanje i konzerviranje drveta (Iskorišćivanje šuma, sv. V)«. Zagreb: Ministarstvo industrije i rudarstva. 1–244.
- Ugrenović, Aleksandar. 1948. »Upotreba drveta i sporednih produkata šume (Iskorišćivanje šuma, sv. VI)«. Zagreb: Ministarstvo industrije i rudarstva. 1–429.
- Ugrenović, Aleksandar. 1954. »Problem šumarske terminologije«. *Šumarski list*, 11–12, 541.
- Vidaković, Mirko. 1996. »Podizanje klonske sjemenske plantaže hrasta lužnjaka«. U: Klepac, Dušan (ur.), *Hrast lužnjak (Quercus robur L.) u Hrvatskoj*. Vinkovci: HAZU, Centar za znanstveni rad Vinkovci, Vinkovci – Zagreb, 127.
- Vranić, Dubravka. 1996. »Greta Turković«. *Ethnologica Dalmatica*, 4–5, 131–138.

THE ENCYCLOPEDIA OF FORESTRY (1959–63, 1980–87) AND ITS CHARACTERISTICS

Vlatka Godinić Mikulčić

The Miroslav Krleža Institute of Lexicography, Zagreb
vlatka.godinic.mikulcic@lzmk.hr

ABSTRACT: Forests are an important guardian of natural living conditions, a source of economic value and raw materials for the wood industry and many other industries. Forestry is a complex activity that contains biological, ecological, technical, and economic components, and that deserves to be treated encyclopedically. Although a few countries started publishing a special forestry encyclopedia at that time, the extensive work of the Institute of Lexicography (at first the Institute of Lexicography of the Federal People's Republic of Yugoslavia; since 1991 The Miroslav Krleža Institute of Lexicography) covered forestry very soon after its foundation, and published the originally designed *The Encyclopedia of Forestry* (vols 1–2 of the 1st edition, 1959–63, and vols 1–3 of the 2nd edition, 1980–87; chief editors Aleksandar Ugrenović and Zvonimir Potočić), which may be considered an encyclopedic rarity.

The working methodology included, first of all, (1) finding, selecting, and organising scientific information from primary sources. The archive service of the Department of Human Resources and Legal Affairs of the Institute performs the tasks of keeping archival material, and the necessary material on *The Encyclopedia of Forestry* was available, extensive, and very diverse. In this paper, it is shown that the stored records of the creation of *The Encyclopedia of Forestry* thus represent carefully recorded testimonies in the form of correspondence, notes from meetings, preserved original articles, etc. The methodology further included (2) the analysis of archival material and the study and analysis of *The Encyclopedia of Forestry* itself (both editions) as well as scientific papers from other sources, especially scientific journals.

Considering the aim of the work, which in this paper was twofold, the results include a review of professional editors and authors of articles and illustrations in *The Encyclopaedia of Forestry* (1), after which the content and structure of both editions of *The Encyclopedia of Forestry* are analysed and evaluated (2). The results of the analysis show that the first edition of *The Encyclopedia of Forestry* corresponded in its content to the moment in which it was created, to the then needs of forestry and wood industry technology and professional personnel. In the following two decades, unexpectedly great progress was achieved in a number of professional disciplines that enter the field of interest of forestry and the wood industry. The second edition of *The Encyclopedia of Forestry* tried to meet the expectations of experts and the public that arose from the needs of this new era. It was to serve as both a textbook and a manual. Thus, the reader received a complete and comprehensive picture of certain contents. *The Encyclopedia of Forestry*, which was published by the Institute of Lexicography, managed to concisely present fundamental knowledge about forestry to all who were interested, but it also facilitated the making of professional decisions when solving theoretical and practical issues in forestry.

Keywords: *The Encyclopedia of Forestry*; forestry; wood technology; archive; lexicography; encyclopedia; encyclopedic article; The Miroslav Krleža Institute of Lexicography

Članci su dostupni pod licencijom Creative Commons: Imenovanje-Nekomercijalno (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). Sadržaj smijete umnožavati, distribuirati, priopćavati javnosti i prerađivati ga, uz obvezno navođenje autorstva, te ga koristiti samo u nekomercijalne svrhe.